

Неформальна освіта: вчора, сьогодні, завтра

Лариса Лук'янова

Доктор педагогічних наук,
професор,
член-кореспондент НАПН України,
директор ІПООД імені Івана
Зязюна НАПН України

Ольга Баніт

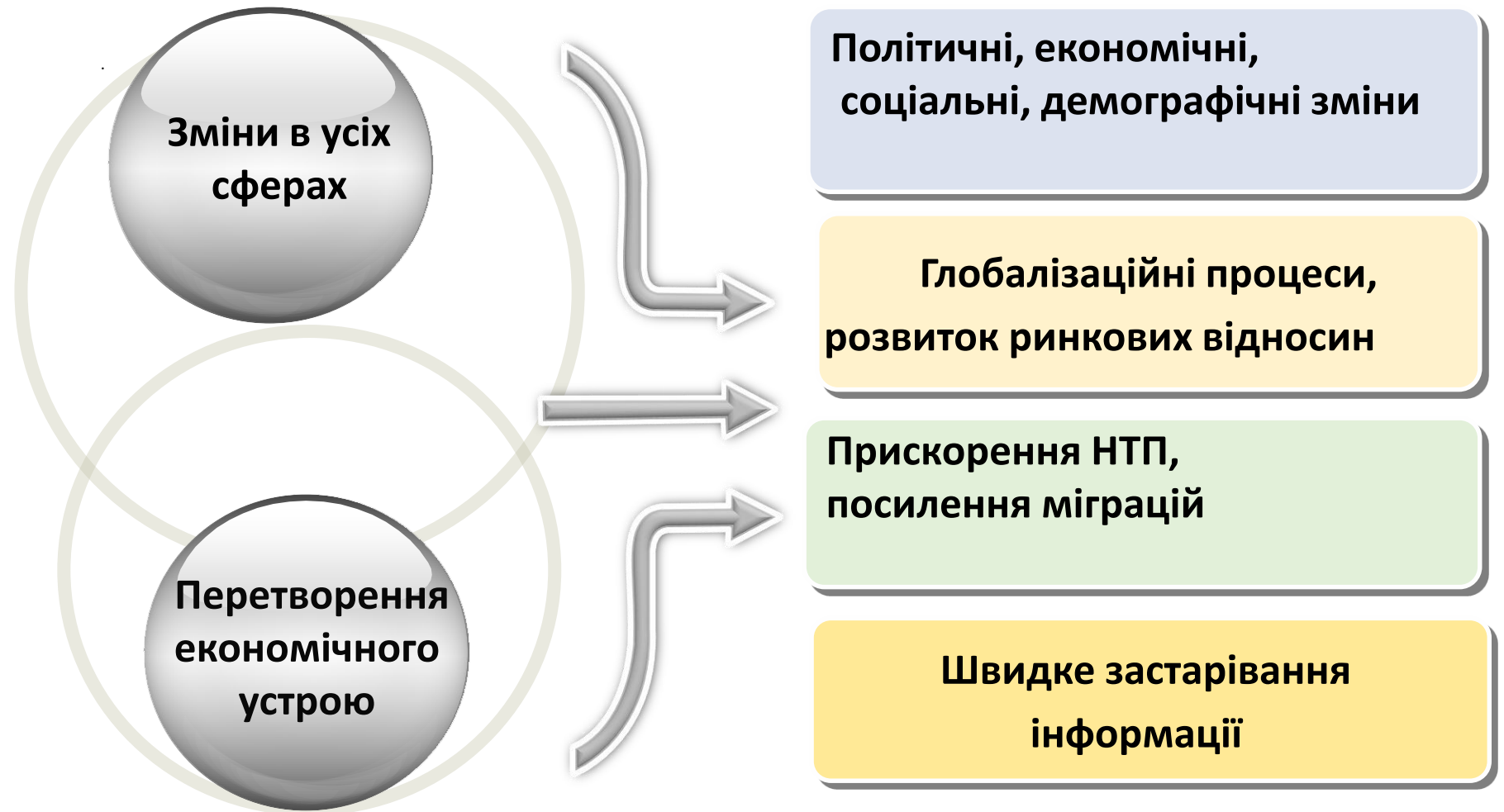

Доктор педагогічних наук, старший
дослідник
провідний науковий співробітник
відділу андрагогіки ІПООД імені
Івана Зязюна НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Причини кризових явищ → криза компетентності сучасної людини

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

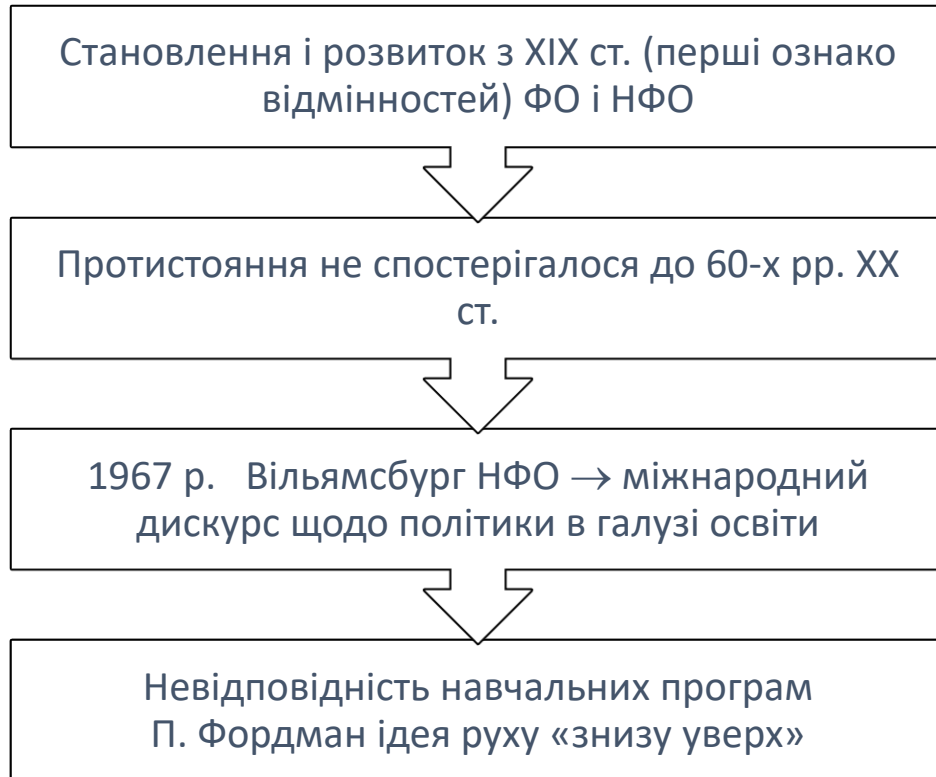

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Вчора!

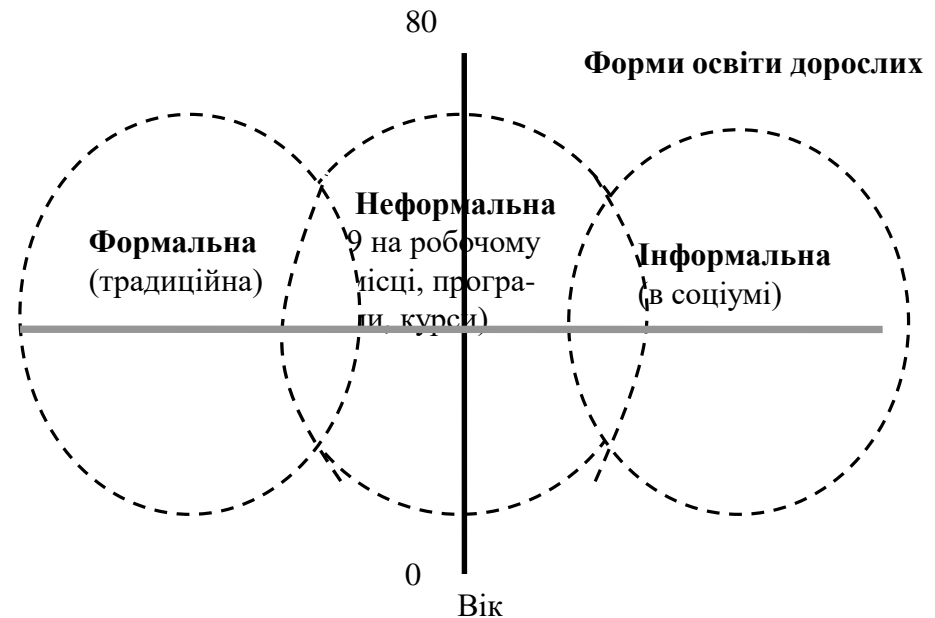
Історична ретроспектива

- Г. Блід НФО має глибше історичне коріння
→ Платонівські діалоги (близько 400 року до н.е.)

Використання різних термінів

С. Клімов → «НФО» наукове впровадження у 70-х рр. XX ст. на тлі розгорнутої дискусії щодо всесвітньої кризи освіти

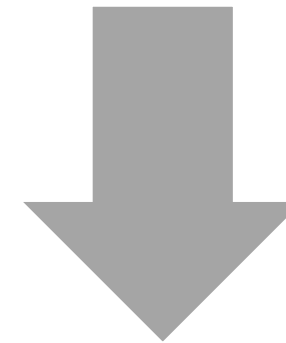
НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Сьогодні!

Феномен НФО

НФО- Інституційна діяльність (ЮНЕСКО)

не пов'язана із інституційними регуляторами , функціонує як соціокультурна традиція

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Сукупний вплив!

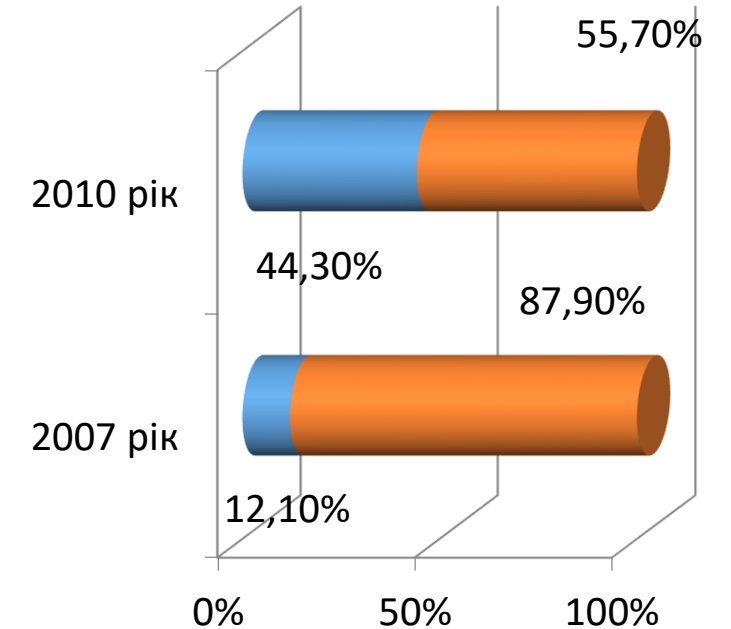
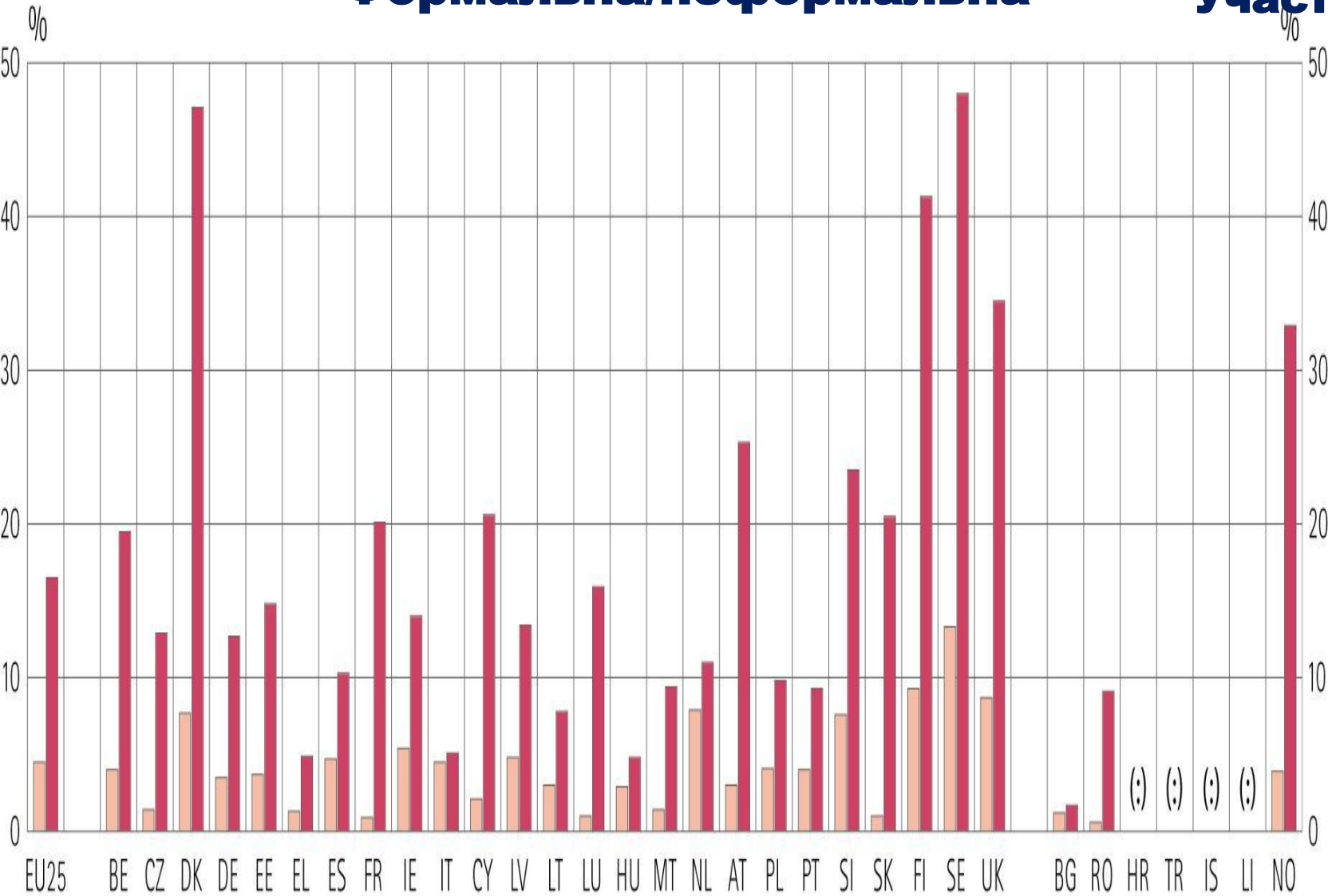

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Формальна/неформальна

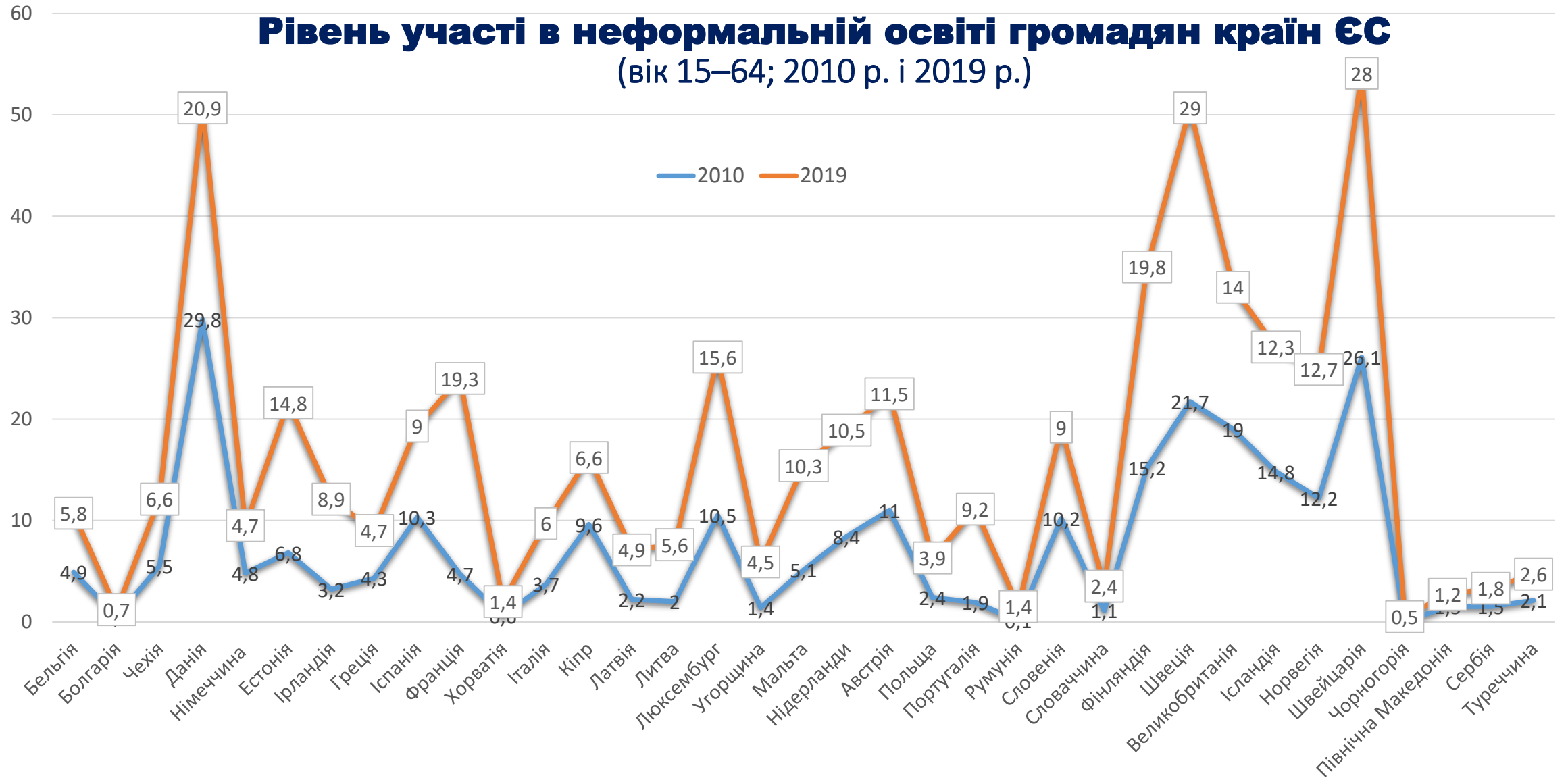
Участь у заходах НФО, Україна

■ брали участь ■ не брали участь

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Рівень участі в неформальній освіті громадян країн ЄС (вік 15–64; 2010 р. і 2019 р.)

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Передумови інтенсивного розвитку НФОД

- 1) Зміни в усіх сферах життя
- 2) Інтенсивне постаріння населення
- 3) Посилення міграційних процесів
- 4) Виникнення нових професій

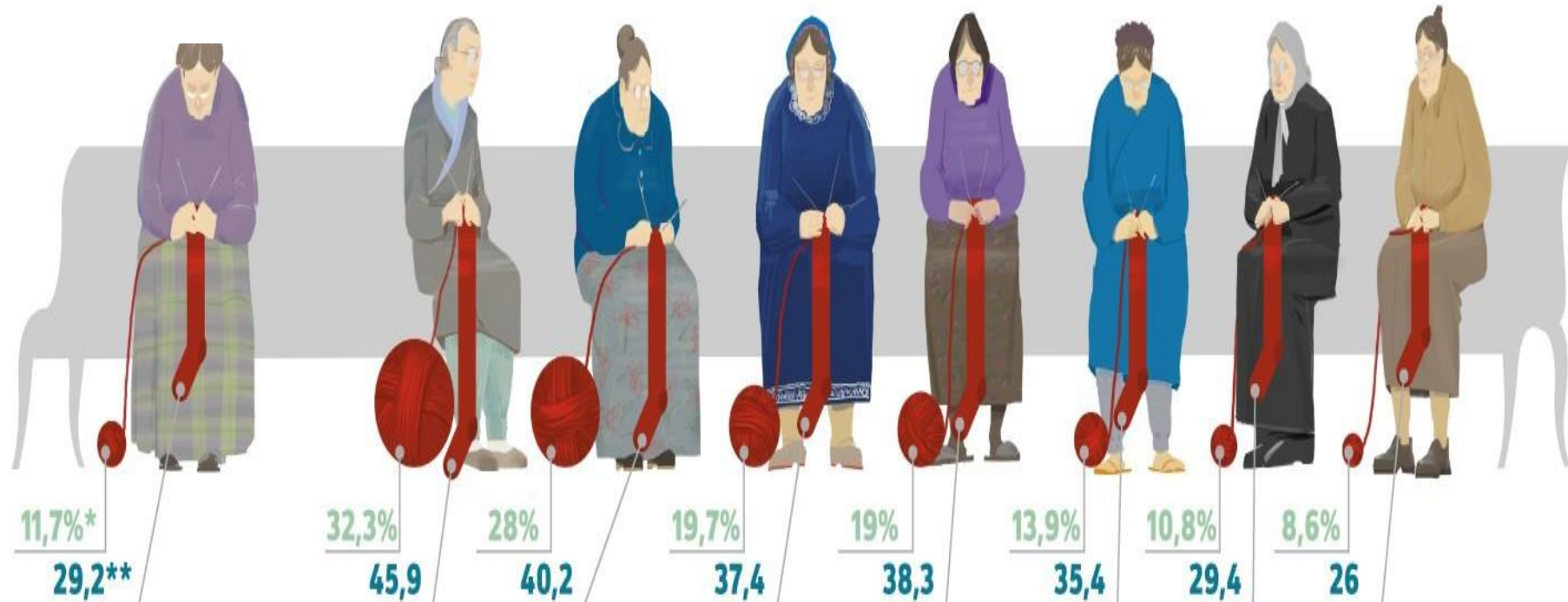
ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Інтенсивне постаріння населення

У СЕРЕДНЬОМУ В СВІТІ

ЯПОНІЯ ВЕЛИКОБРИТАНІЯ США РОСІЯ КИТАЙ ТУРЕЧЧИНА ЮАР

Прогноз: частка осіб віком 65+ від осіб віком 15 – 64 рр. складе 25,4%,
а їх навантаження на працездатне населення зросте удвічі

*доля людей старше 60 р. від загальної кількості населення країни

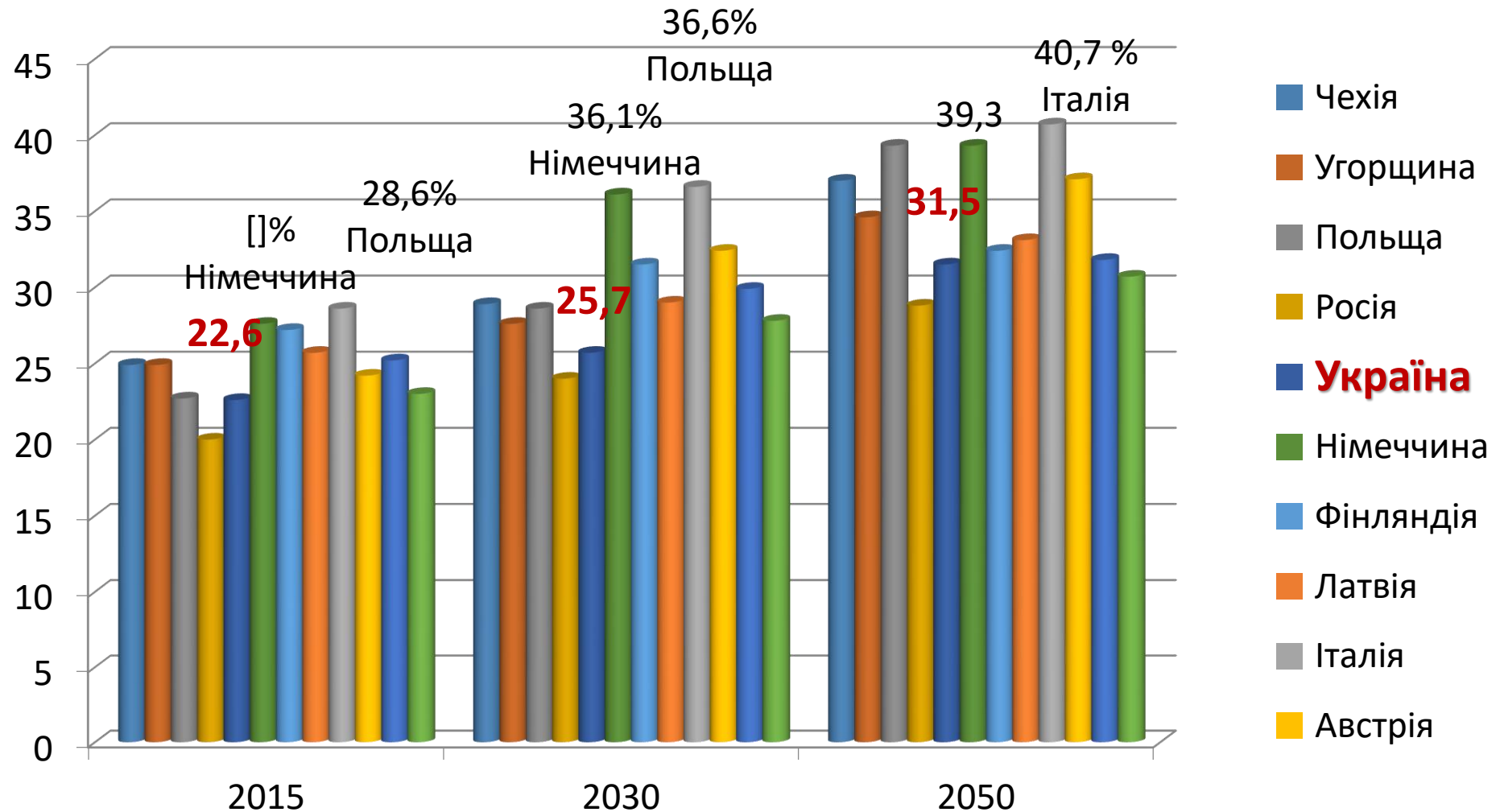

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Інтенсивне постаріння населення

Україна
серед
країн
Європи
(вік 60 р.
та 60 р. +)

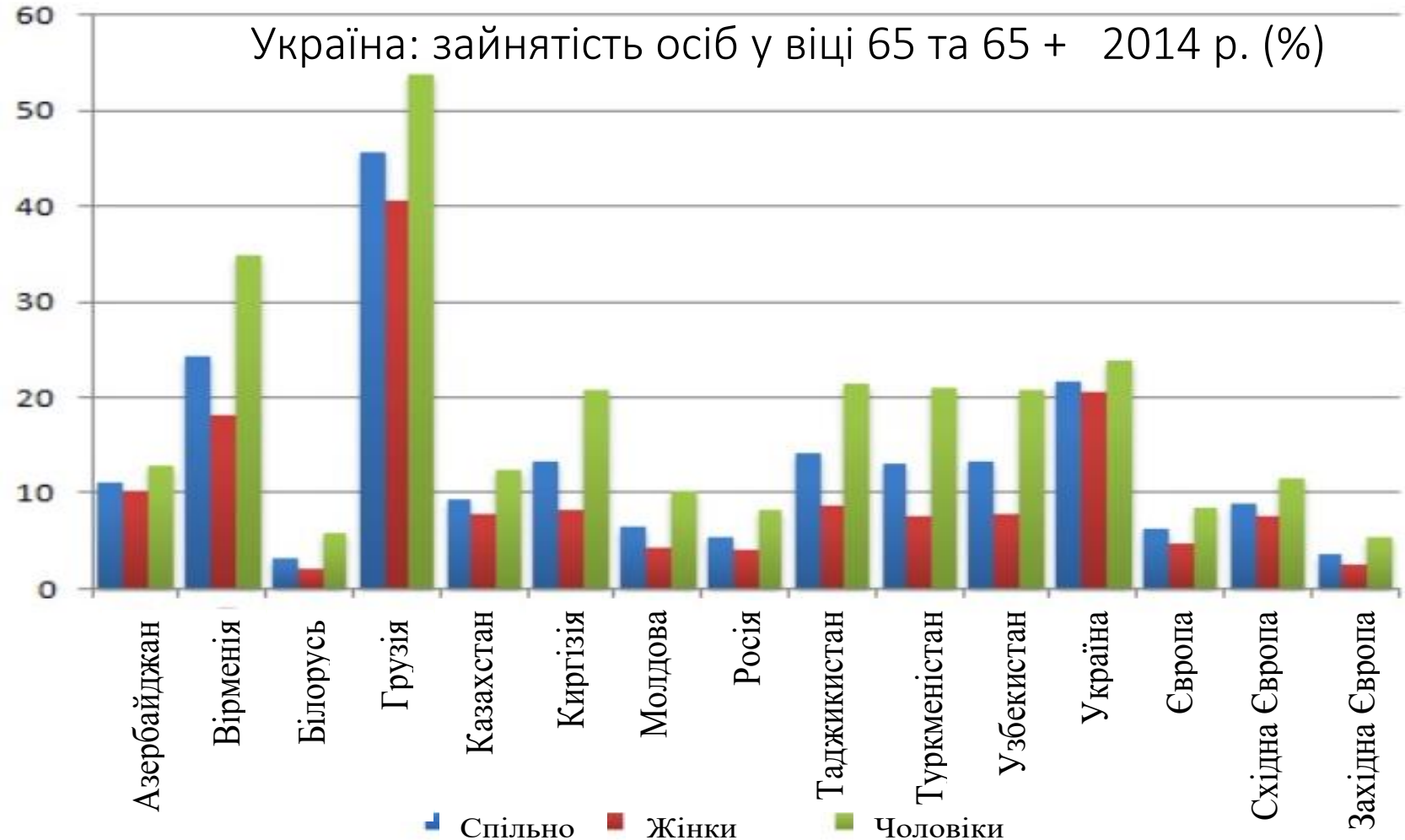
за даними Департаменту економічних та соціальних питань ООН

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Інтенсивне постаріння населення

1. «Старіння» українців → не стільки через збільшення тривалості життя, скільки → наслідок скорочення працездатного населення (тінзація економіки, міграція)
2. За умови інтенсивного відходу від професійної діяльності досвідчених кадрів порушується нормальний процес зміни поколінь професіоналів, і звужуються можливості для набуття практичного досвіду молодими співробітниками

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Посилення міграційних процесів

Міністерство соц. політики, МЗС УКРАЇНИ:

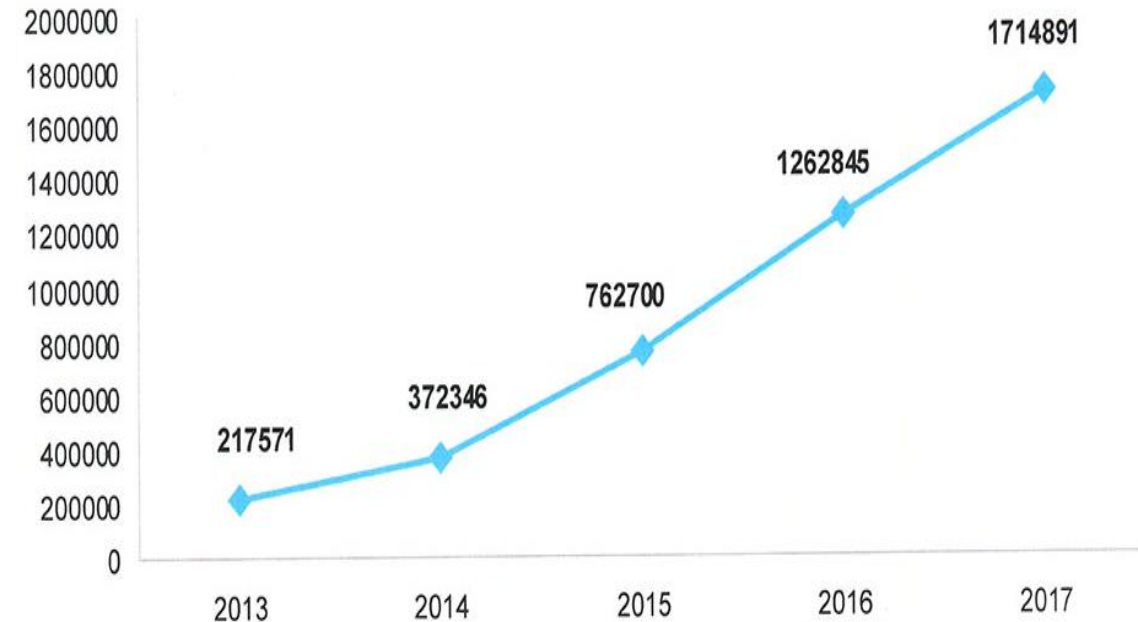
З 2019 р. в Україні: **1793** фірм з працевлаштування за кордоном

За 2018 р. працевлаштовано **97 098** українців

Статистична служба ЄС «Євростат»

Українці отримали більше за усіх дозволів (понад 660 тисяч) на проживання на території країн ЄС (майже 90% – з метою працевлаштування).

Заяви працедавців щодо намірів працевлаштування громадян України за кордоном 2013-2017 рр.

ІНСТИТУТ педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Посилення міграційних процесів

3 УКРАЇНИ ДО ЄС У 2014-2018 РР.

2018 НА ПОСТІЙНІЙ ОСНОВІ ЗА КОРДОНОМ ПРАЦЮВАЛО **17,8%** = 3,2 млн осіб **17,9** МЛН

Інфографіку створено за даними Євростату та інших відкритих джерел інформації станом на 10.01.2019 року

2014–2018 рр.: тільки цифри

Державна служба статистики:

2015-2017 рр. - понад 1,3 млн українців працювало за кордоном

Інститут демографії:

У 2018 р. від 1,5 до 5 млн українців – за кордоном

Центр економічної стратегії:

4 млн українців загалом; одночасно – близько 2,7 млн. – за кордоном

Міжнародний валютний фонд:

близько 2-3 мільйонів українців – за кордоном

Міністерство соц. політики:

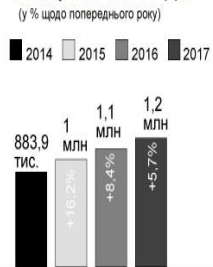
3,2 мільйона громадян - щоденно протягом року перебувають за кордоном

У цьому рухливому міграційному процесі беруть участь від 7 до 9 млн осіб/рік.

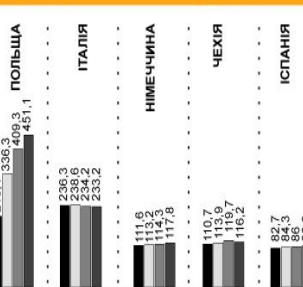
У міграційному процесі щороку беруть участь у середньому від **7-9** МЛН українців

Кількість українців, які офіційно проживали та працювали в ЄС у 2014-2017 рр. (у % щодо попереднього року)

Топ-5 країн ЄС, у яких проживає найбільше українців, тис.

Мінімальний та середній розмір оплати праці в країнах ЄС, в яких працювало найбільше українських трудових мігрантів

Готовність українців прийняти ризиковані пропозиції при працевлаштуванні за кордоном

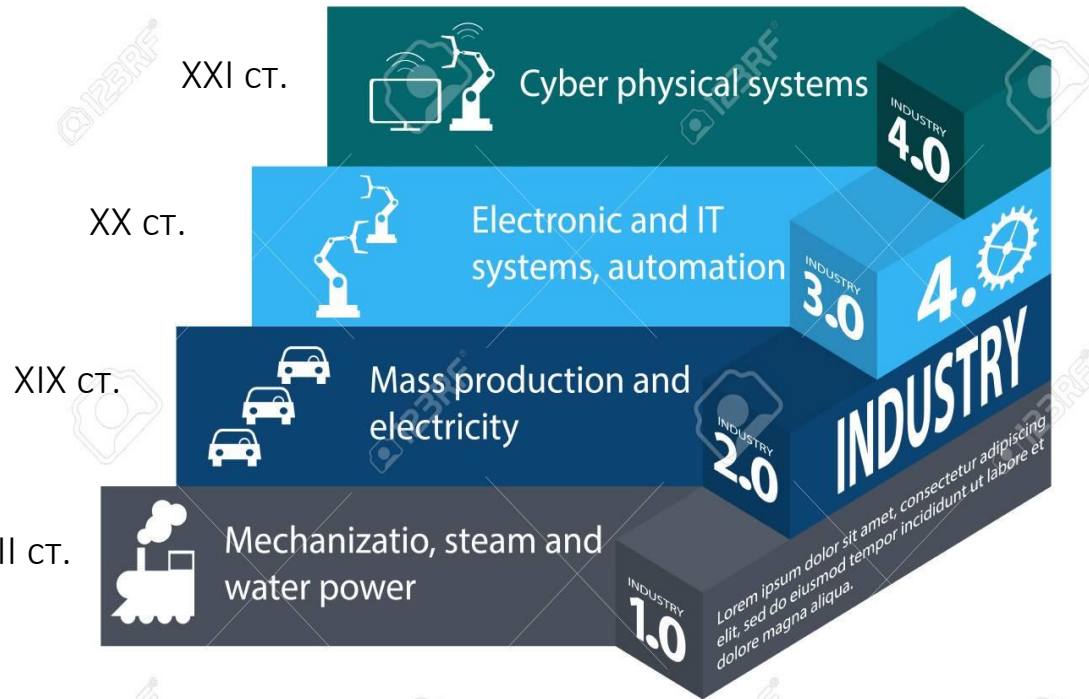

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Завтра!

2017. Засідання Всесвітнього економічного форуму

Промислові революції

2011. Промислова виставка в Ганновері (Німеччина)

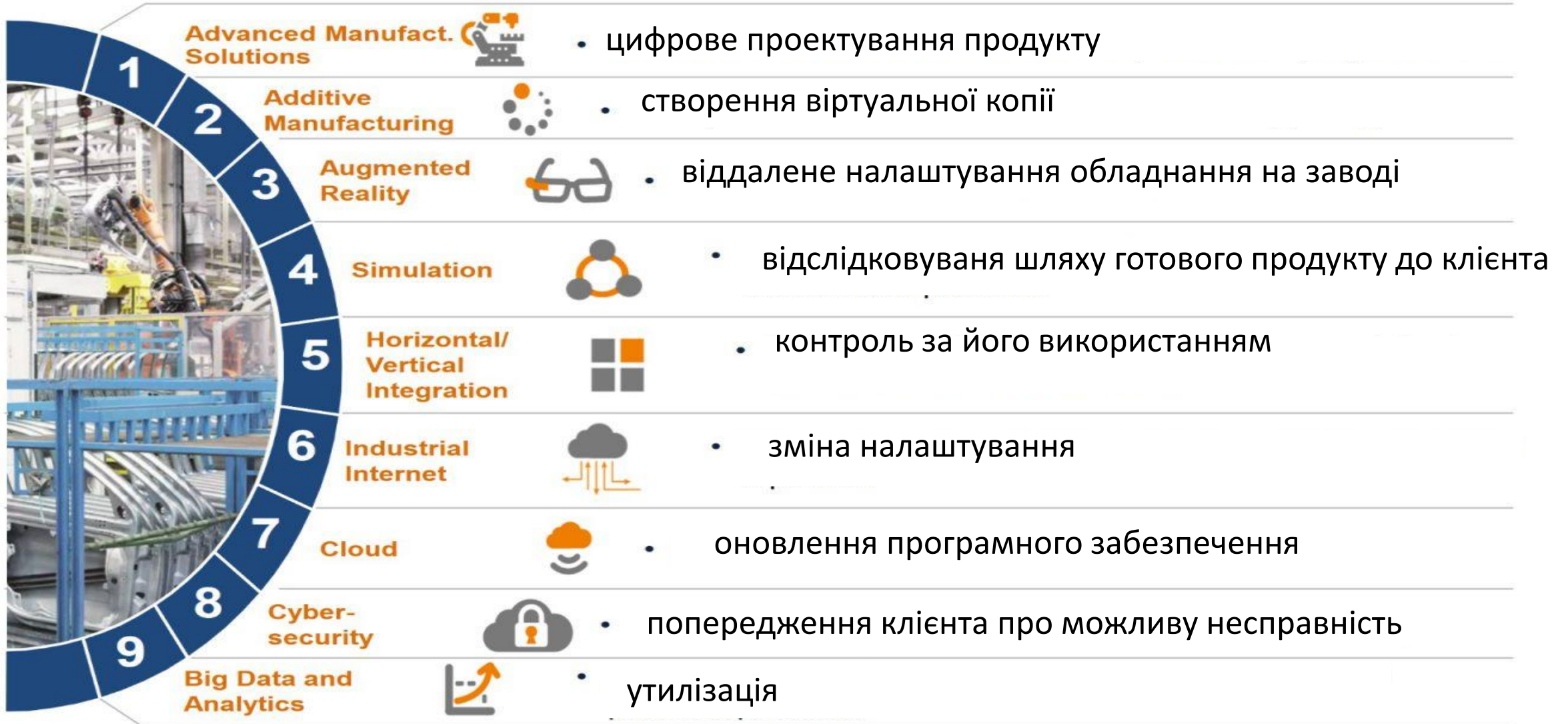
2015. Design Principles for Industrie 4.0 Scenarios. Mario Hermann, Tobias Pentek, Boris Otto

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Четверта промислова революція

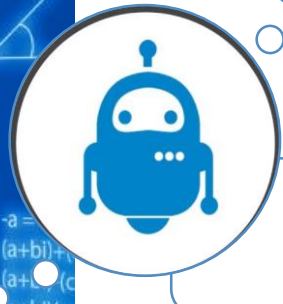
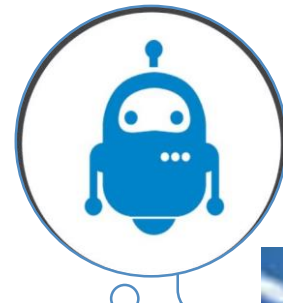
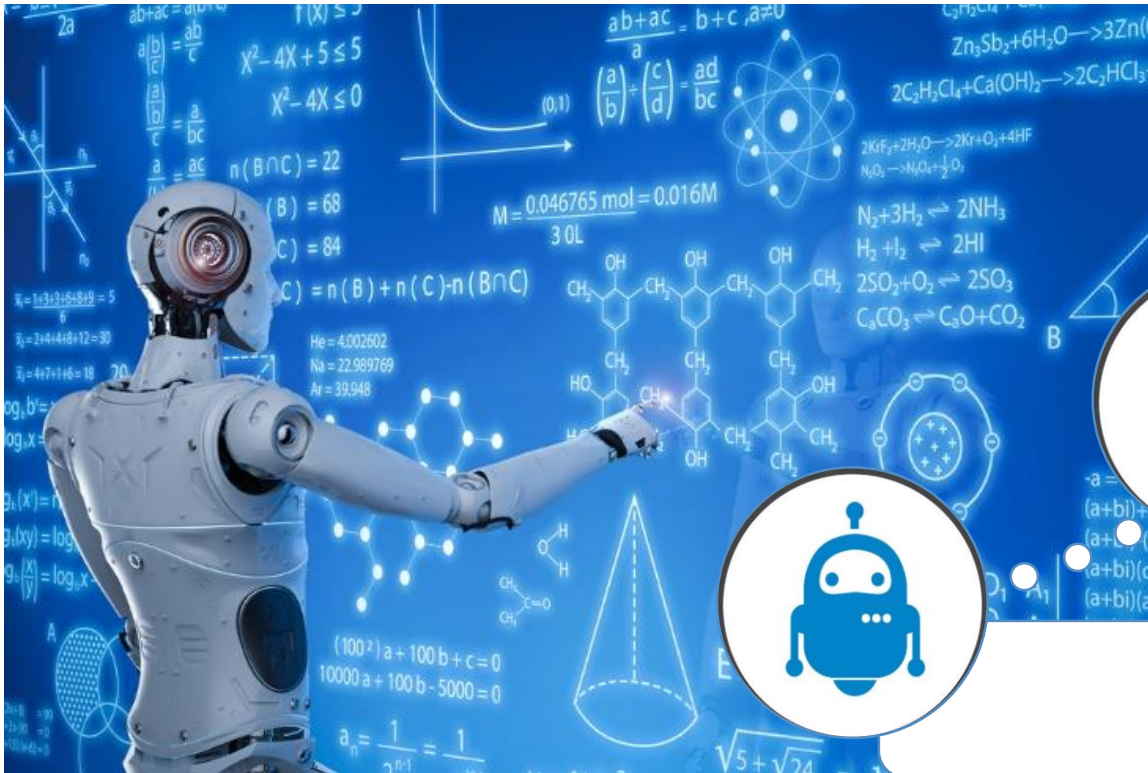

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

П'ята промислова революція

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Роботизація

Де робот може замінити людину
він рано чи пізно її замінить

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Нові професії

- Які професії вже починають зникати?
- <https://kudapostupat.ua/iaki-profesii-znyknut-cherez-10-rokiv/>
- Які професії зникнуть через 10 років?
- http://tvoemisto.tv/news/yaki_profesii_znyknut_cherez_10_rokiv_75730.html
- Які професії зникнуть в найближчому майбутньому
- <https://znaj.ua/popcorn/215869-ci-profesiji-nazavzhdi-zniknut-vzhe-za-paru-rokiv-sotni-tisyach-lyudey-opinilisya-v-zoni-riziku>
- Змінюйся або помри. До 2030 року зникне півсотні професій
- <https://glavcom.ua/publications/zminyuysya-abo-pomri-do-2030-roku-znikne-pivsotni-profesiy-natomist-zyavlyatsya-186-novih-520807.html>
- Машина витісняють людей: які професії будуть затребувані, а які зникнуть в найближчому майбутньому
- <https://ukranews.com/ua/news/658469-profesiyi-majbutnogo-na-kogo-vchytysya-shhob-maty-robotu-v-najblyzhchomu-majbutnomu>

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Вимирання професій

- за останні 100 років понад 600 професій зникли, ще 1000 кардинально змінилися:
- каменярі;
- льодопили;
- щуролови;
- бурлаки;
- ліхтарники;
- бакенщики;
- люди-будильники
- пілоти дирижаблів
- телефоністки та ін.

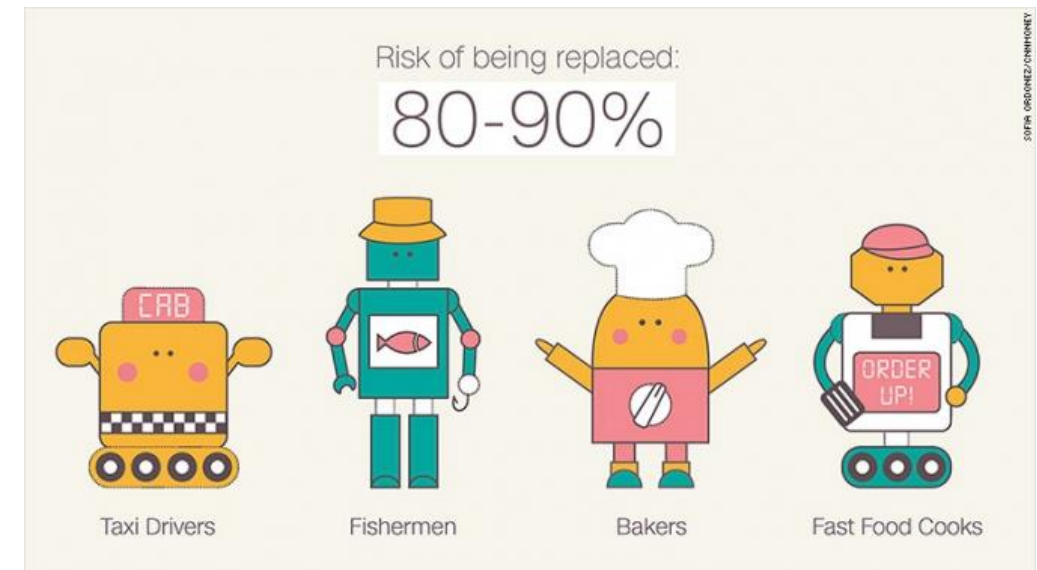

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Які професії зникнуть?

- Рутинна праця на фабриках і заводах, на будівництві
- Телефонний оператор / оператор кол-центру
- Бібліотекар, документознавець і архіваріус
- Стенографіст / розшифровувач
- Бухгалтер
- Журналіст, репортер
- Спортивний суддя
- Перекладач
- Юрист
- Турагент
- Диспетчер таксі
- Водій таксі
- Касир

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Які професії замінять роботи?

- Кур'єр / листоноша
- Безпілотний фургон
+ робот-кур'єр
- Робот-поліцейський
- Диктор новин
- Робот-священник
- Робот - асистент вчителя

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Які професії залишаться?

- Творчі професії
- Митці
- музиканти

- Науковці
- Дослідники

- Керівники
- Підприємці

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Освіта залишиться?

Освіта дорослих

Розробник
освітніх
траєкторій

Координатор
освітніх
онлайн
платформ

Тренер із
майнд-
фітнесу

Організатор
проектного
навчання

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

За якими професіями майбутнє?

МЕДИЦИНА

IT Медик
Мережевий лікар
Експерт із персоніфікованої медицини
Архітектор медичного обладнання
Оператор медичних роботів
Проектант життя медичних закладів
Спеціаліст із кіберпротезування
Оператор медичних роботів
Консультант із здорового способу життя

ЕНЕРГЕТИКА

альтернативна енергетика
нові типи генерації енергії:
енергія тіла,
збір енергії з міських поверхонь,
рекуперація енергії.
Спеціаліст із локальних систем енергопостачання
Проектант енергонакопичувальних пристроїв
Дизайнер портативних пристроїв (одяг, взуття тощо)
Проектант систем рекуперації
Метеоенергетик

ТРАНСПОРТ

Оператор автоматизованих транспортних систем
Проектувальник «розумних» доріг
Проектувальник композитних конструкцій
Проектувальник інтермодальних транспортних вузлів
Проектувальник інтерфейсів безпілотної авіації
Інженер із безпеки транспортних мереж
Менеджер з космотуризму

БІОТЕХНОЛОГІЇ

Урбаніст-еколог
Архітектор живих систем
Системний біотехнолог
СІТІ-фермер
Біофармаколог
ГМО-агроном

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Вчитися, вчитися і вчитися – впродовж життя

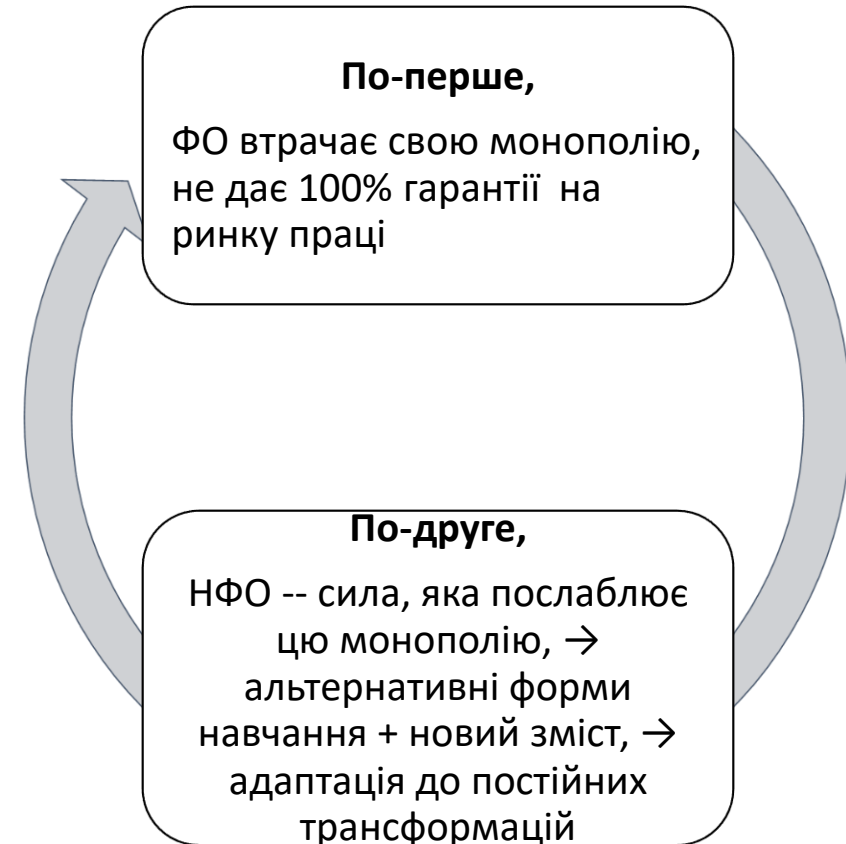
НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Сьогодні! Тенденції розвитку НФО

Ключова ланка → посилення ролі НО і визнання ІНФО як такої

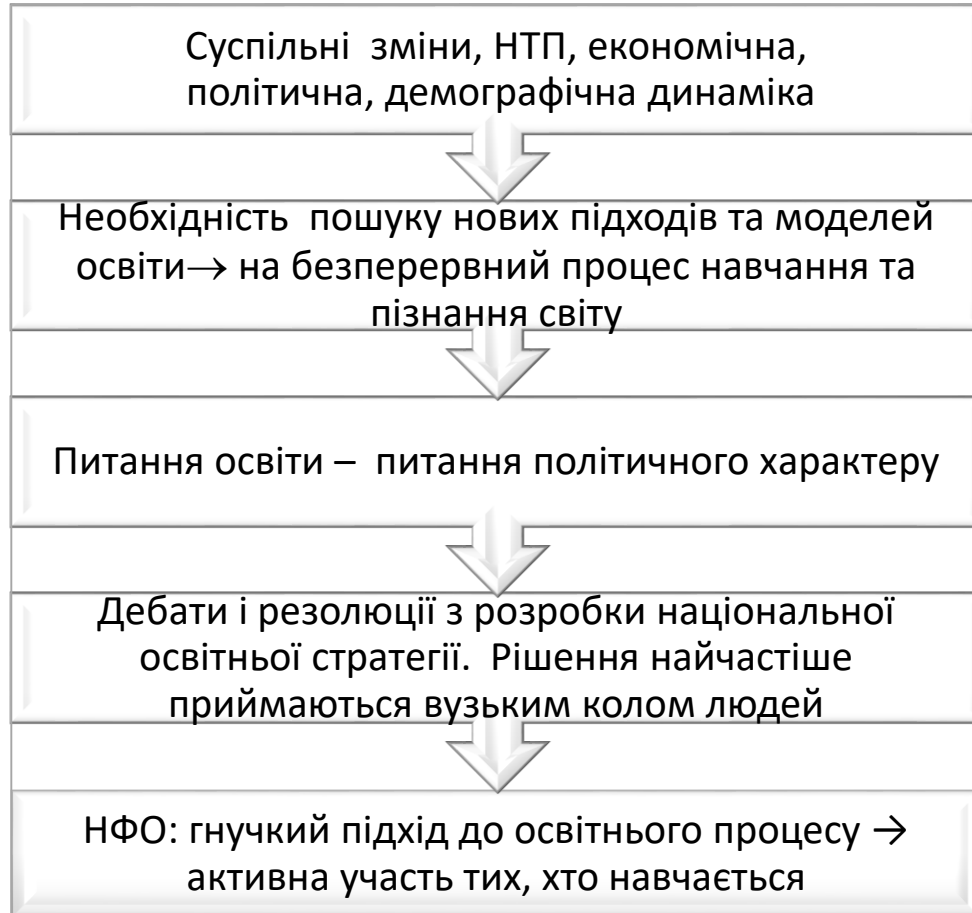
ЧОМУ?

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

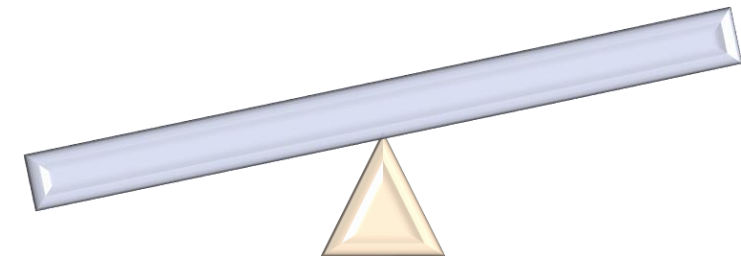
Посилення ролі НФО макрорівень

Посилення ролі НФО мікрорівень

Модель НФО → пропозиції для всіх вікових груп, які відображає їх потреби у змісті, методах, формі, ін. особливості

Специфіка відносин між «викладачем» та «учнем» та їх ролей у освітньому процесі

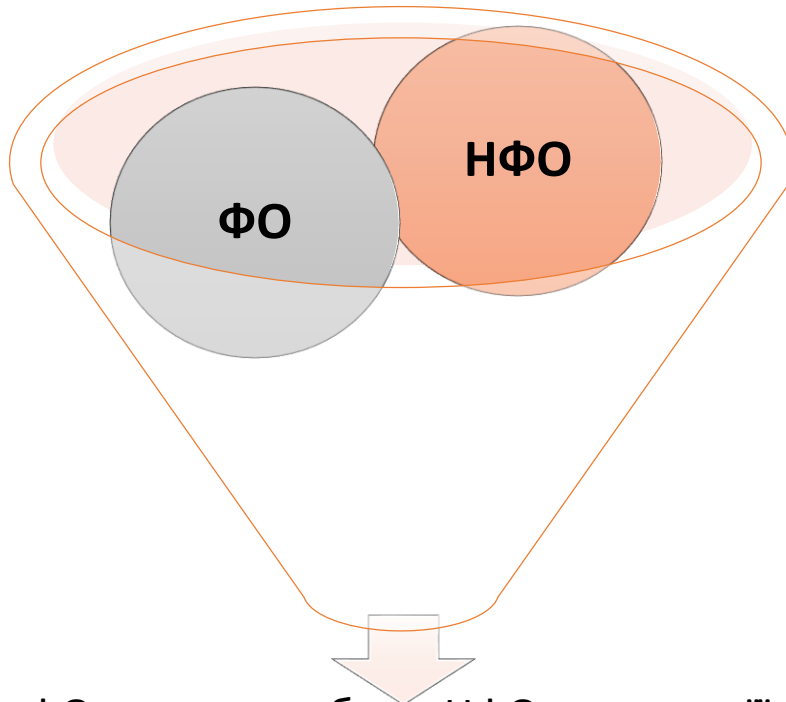

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Інтеграція ФО + НФО

ФО → загальна база; НФО розвиває її, поглиблюючи компетентність, формує вміння та навички, які виходять поза межі цілей ФО

Формальна ↔ неформальна

- Не доцільно протиставляти
- Вони комплементарні,
- Існують одночасно, доповнюючи одна одну.
- Елементи однієї можна знайти в іншій
- Є складовими ОВЖ, а кожна з них спрямована на досягнення своїх цілей і результатів.
- Роблять власний внесок у розв'язання проблем ринку праці,
- При цьому мають свої межі, які обов'язково треба враховувати

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Культура сприйняття НФО

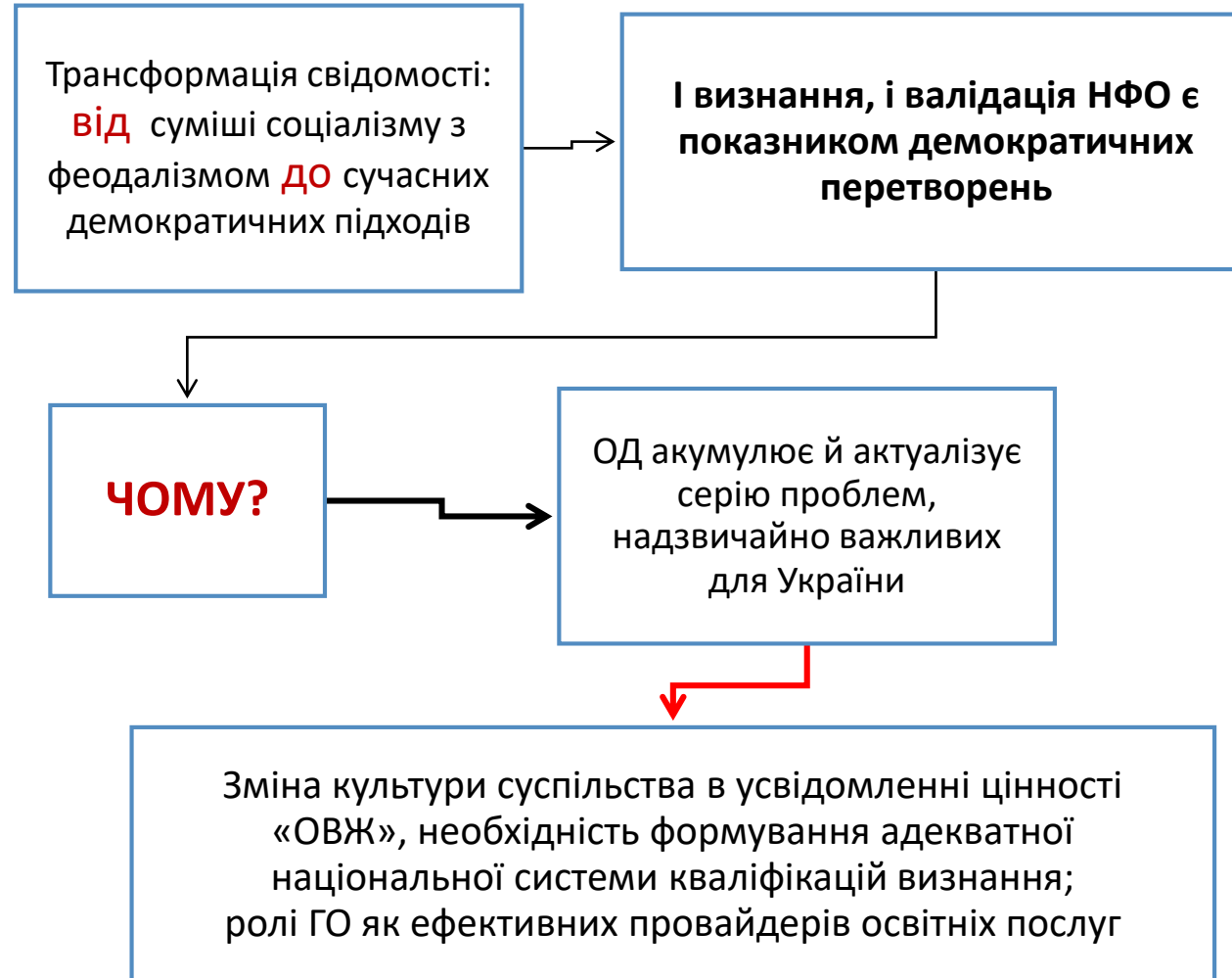

Країни ЄС і Єврокомісія →
Законад-во у сфері ОД,
Валідація результатіві

Країни Східного партнерства –
НФО → додаткова освіта
(Білорусь); складова
професійної освіти
(Азербайджан, Вірменія); не
затверджена Концепція
(Молдова)

Для України

ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Законодавче забезпечення НФО

Світовий досвід

1 група країн

цілісне, конкретизоване
сприйнятті ОД, назва має
відповідне формулювання

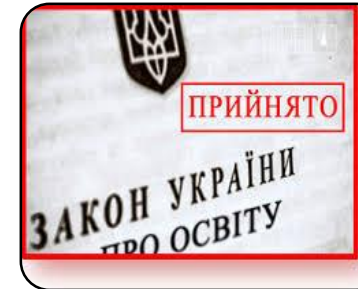
«Закон про ОД»
США, 1966 р.,
Естонія 1993 р.,
Норвегія 2009 р.;
«Закон про освіту і
навчання дорослих»
Косово, 2001;
«Закон про подальшу
освіту та навчання»
Велика Британія,
2007

2 група країн

освітня практика, як
предмет врегулювання, не
підпадає у сферу
застосування інших законів

«Закон про
неформальну ОД»
Данія, 1998 р.,
«Закон про вищі
народні школи»;
«Декрет про урядові
субсидії ОД» Швеція,
1991,
Закон «Про фонд
«Освіта дорослих»
Ліхтенштейні, 1998

Україна

Закон Про
освіту
ст. 18 «Освіта
дорослих»,
згадується
НФО

Підготовка
окремого
Закону
України Про
ОД, має бути
розділ НФО

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: її роль у сучасному суспільстві

Визнання результатів (валідація) НФО зарубіжний досвід, 2004

Європейський
центр розвитку
професійної
освіти

Перша група: Бельгія, Данія,
Естонія, Фінляндія, Франція,
Ірландія, Нідерланди, Норвегія,
Португалія, Словенія, Румунія,
Іспанія і Великобританія

- Політична підтримка, законодавство
- Система валідації - важливий інструмент реалізації концепції ОВЖ

Друга група : Австрія, Чехія,
Ісландія, Італія, Німеччина,
Угорщина, Литва, Люксембург,
Мальта, Польща і Швеція

- Рамкові умови, відповідне законодавство
- Процес валідації не набув поширення і не набув статусу невід'ємної складової освітньої практики.

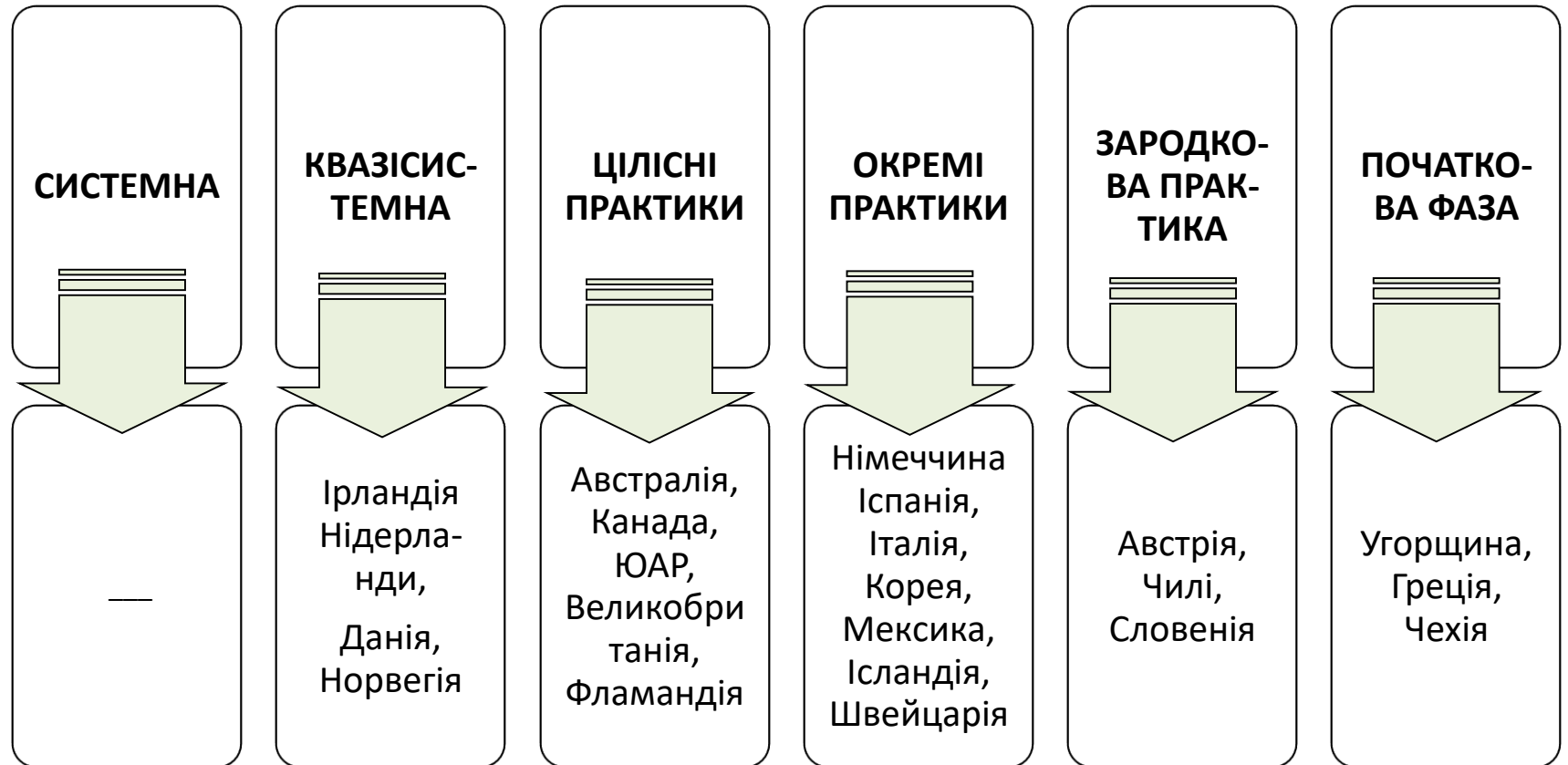
Третя група: Болгарія, Хорватія,
Кіпр, Греція, Латвія,
Ліхтенштейн, Словаччина и
Туреччина

- Низький рівень відповідної активності
- Валідація є абсолютно новою темою

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: її роль у сучасному суспільстві

Моделі визнання НЮ та країни поширення, 2010

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: її роль у сучасному суспільстві

Визнання результатів (валідація) НФО у навчальних закладах

Студенти, які не пройшли попередній етап навчання у ФО, мають доступ до випускних екзаменів в системі додаткової або професійної освіти
(**Німеччина, Австрія, Норвегія, Чехія, Фінляндія**)

Розширення доступу до системи ФО за умови, що попереднє навчання задовольняє критеріям доступу до подальшого навчання
(у **Фінляндії** студент може бути прийнятим до політехнічного ВНЗ за умови, що він здобув відповідні знання через практичний досвід)

Оцінювання компетенцій для зменшення терміну професійного навчання
(у **Данії** абітурієнтам зараховуються компетенції, набуті у системі НФО → зменшення терміну навчання)

Перетворення НІО у невід'ємну складову формальної освіти
(**Швеція, Мальта** розробили відповідні механізми – створили систему → студенти отримують залікові одиниці за волонтерську діяльність, вони зараховуються при присвоєнні відповідного ступеня).

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: її роль у сучасному суспільстві

Визнання результатів (валідація) НФО у навчальних закладах

Британська модель

Центр визнання результатів навчання, здобутих на робочому місці

Методика оцінювання результатів НІО і способи створення альтернативних освітніх траєкторій

Встановлена процедура

Французька модель

Особливість - публічна процедура – усна презентація здобувачем результатів навчання перед комісією;

Можливість перезарахування усіх дисциплін навчального плану і здобуття відповідного ступеня без проходження будь-яких додаткових модулів.

• -

Рекомендація Ради Європи: усі університети з 2013 р. мали розпочати процес визнання результатів неформальної та інформальної освіти

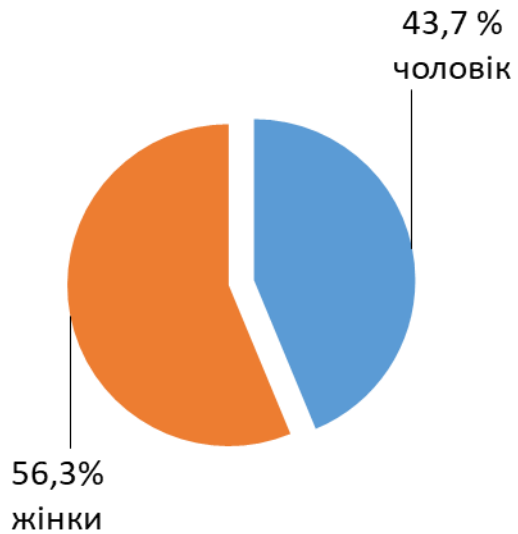
ІНСТИТУТ
педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна
НАПН України

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

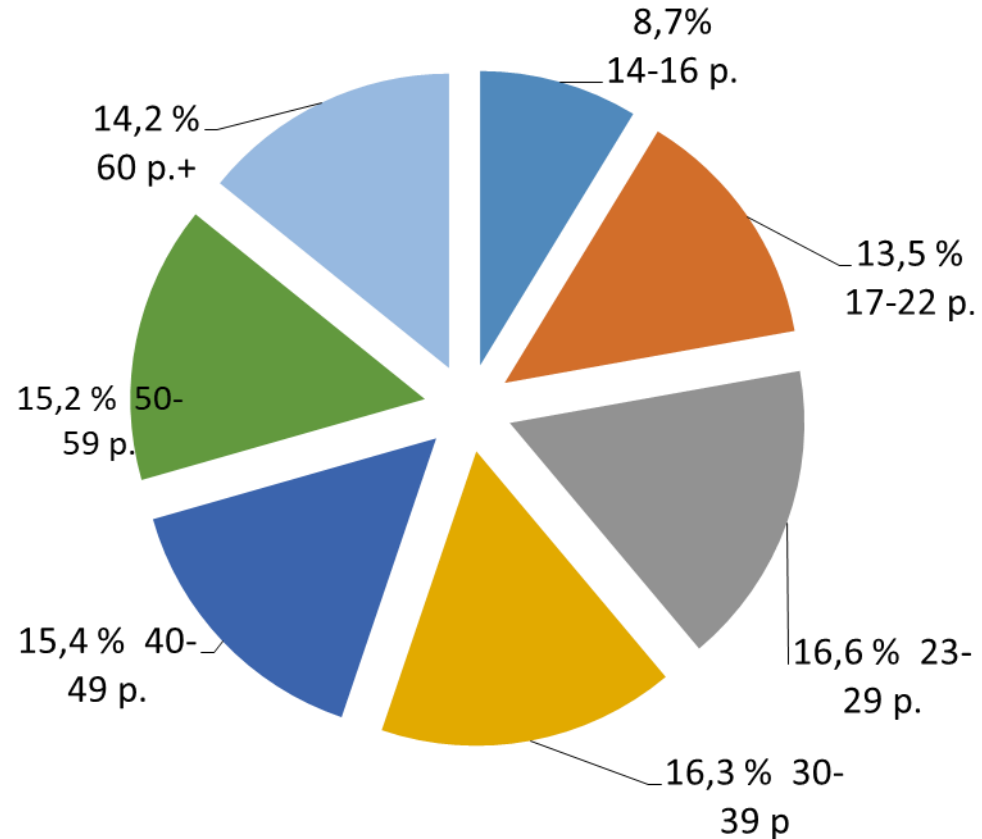
**Вибірка неповторна, багатоступенева, районована,
стратифікована, квотна**

n = 400

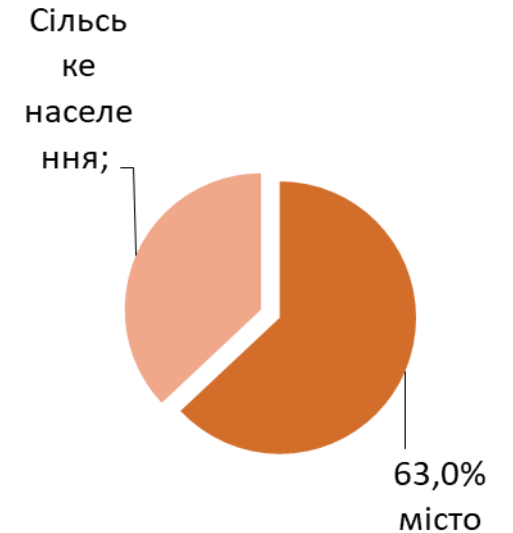
Гендерна стратифікація

Вікова стратифікація

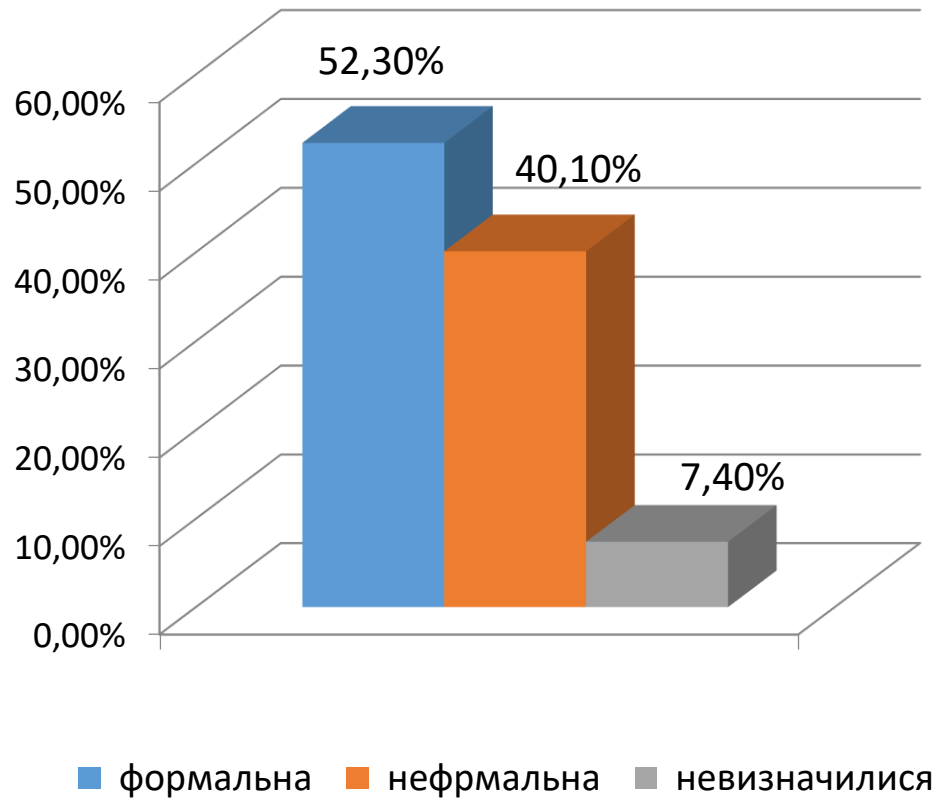
**Стратифікація
«місто-село»**

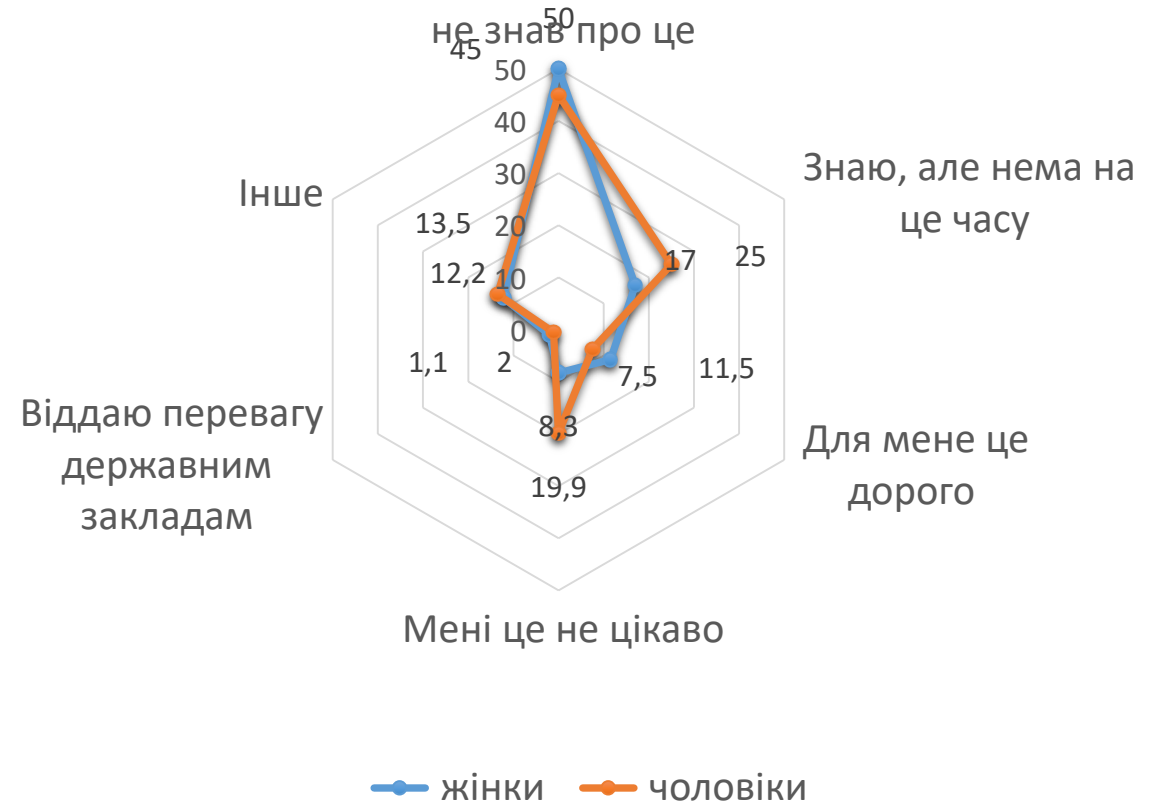

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Ставлення громадян до підсистем ОД

Чому Ви не берете участь у НФО

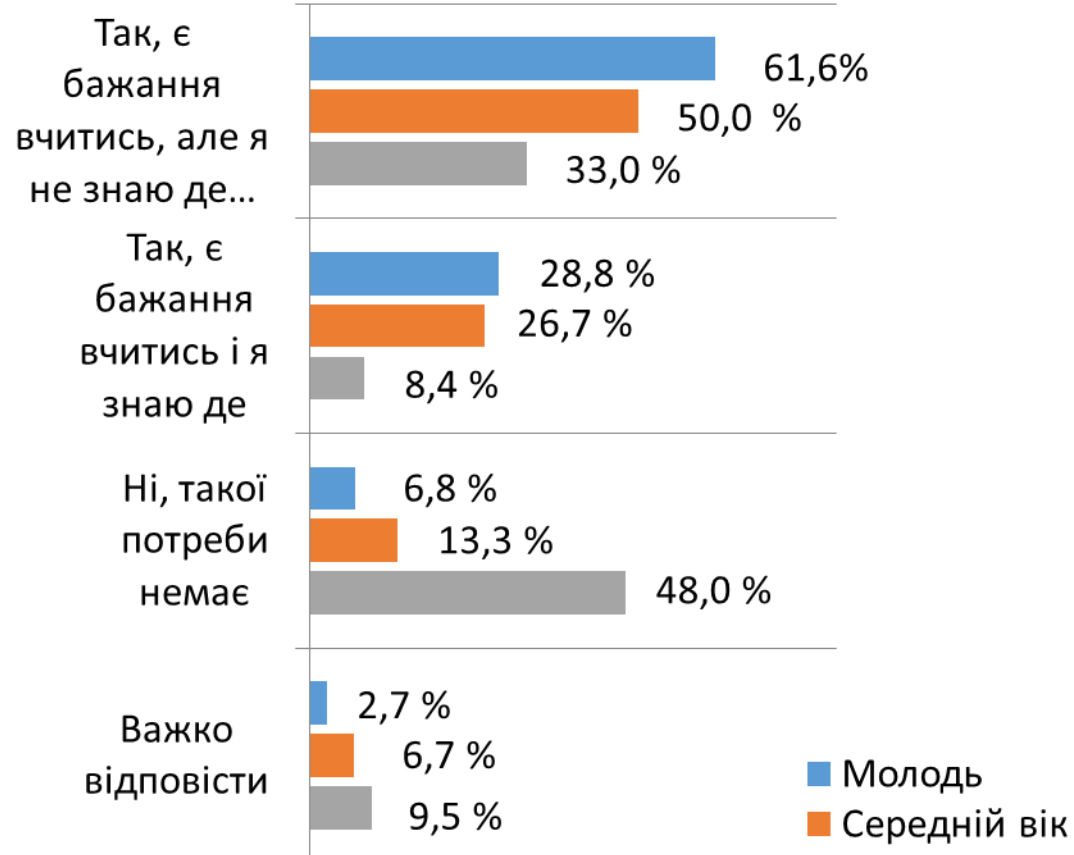

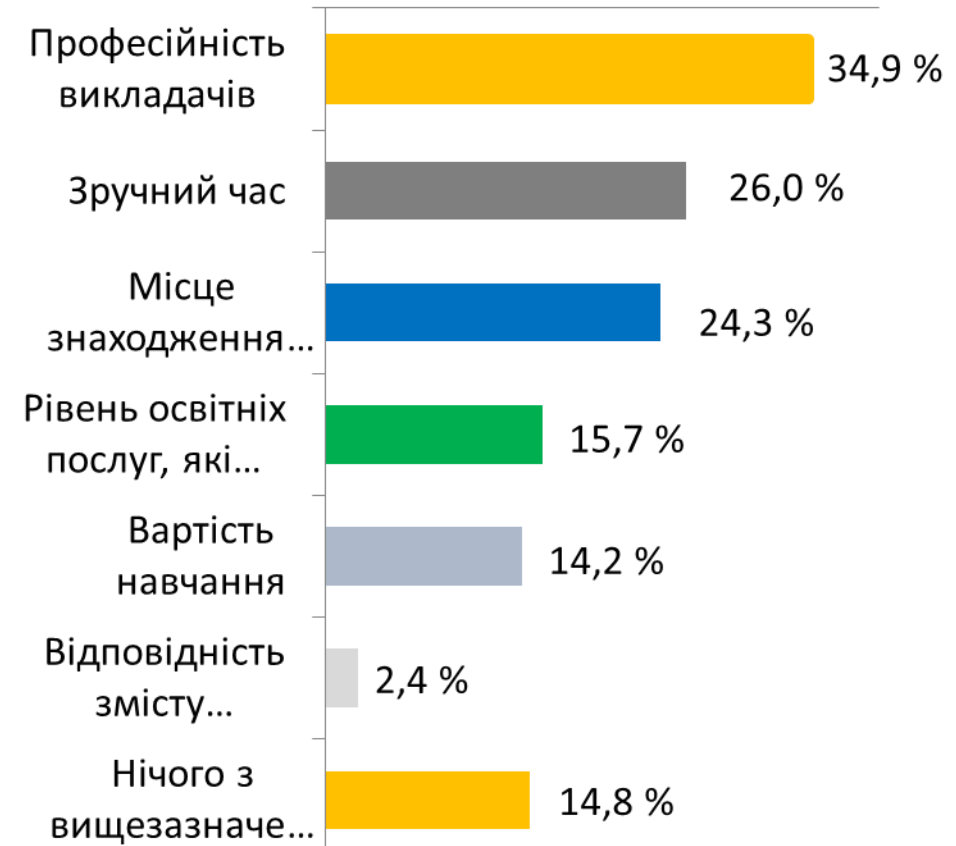

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА: ВЧОРА, СЬОГОДНІ, ЗАВТРА

Чи є у вас потреба у набутті нових знань, умінь ? (%)

Що найбільше ви поцінюєте в освітніх послугах?

ФОРМАЛЬНА І НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА В ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України

• Центр підвищення кваліфікації

Дякуємо за увагу!

- **Запитання**
- **Коментарі**
- **Враження**

<http://ipood.com.ua>

<https://www.facebook.com/ipood.napn/>

larysa.lukianova@gmail.com

olgabanit@ukr.net